

Dieky Dieben: Leespraat

- Olijkan, E., 'Certificaten Nederlands voor Anderstaligen' in: *Levende Talen* 418 (1987), p. 145-146.
- Olijkan, E., 'Toetsing Nederlands als vreemde en als tweede taal' in: *Levende Talen* 428 (1988), p. 98-105.
- Verhallen, S. 'De eindeloze weg naar een certificaat Nederlands als tweede taal' in: *Les* 45 (1990), p. 21-23.
- Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, *Allochtonenbeleid*. 's-Gravenhage, SDU, 1989.
- Wesdorp, H., *Evaluatie-technieken voor het moedertaalonderwijs*. Amsterdam, RITP, 1978.
- Wijk, C. van & T. Sanders, 'Linguïstische criteria voor tekstkwaliteit', in: *Levende Talen* 427 (1987), p. 691-697.
- Zondervan, F. & P. Vroege, 'Toetsen voor tekstbegrip: enige beoordelingscriteria' in: J. Sturm (red.), *Omgaan met teksten in de klas*. Groningen, Wolters-Noordhoff, 1979. DCN-Cahier 8.

H. Cohen de Lara, M. Engelman, P. Filipiak & T. van Loenen, *Leespraat*. 's-Hertogenbosch, KPC, 1991. f 22,50 (handleiding), f 19,75 (leerlingenboek)

De laatste tijd zijn er verschillende methoden voor begrijpend lezen in het basisonderwijs gelanceerd. *Leespraat*, een verzameling leeslessen voor groep 7 en 8 van de basisschool, is er één van. Volgens de auteurs onderscheidt *Leespraat* zich van andere methoden voor begrijpend lezen omdat deze: '... met name geschikt is voor scholen met een etnisch gemengde bevolking. De doelen van *Leespraat* zijn het verbeteren van het onderwijs in begrijpend lezen met vooral aandacht voor de problemen die migrantenkinderen daarmee hebben en het versterken van het interculturele karakter van het onderwijs.'

De auteurs beogen dus een specifieke didactiek voor begrijpend lezen en een selectie van teksten met een intercultureel karakter te bieden.

Leesproblemen

Het technisch lezen krijgen de meeste migrantenkinderen in ongeveer het zelfde tempo als Nederlandse kinderen onder de knie. Veel migrantenkinderen hebben echter grote moeite met het begrijpen van de teksten, hetgeen zich vooral wrekt bij de zaakvakken in de hogere klassen van de basisschool en in het voortgezet onderwijs. Na het aanvankelijk leesproces kan het Nederlandse kind zijn lees- en leerprestaties via het begrijpen van teksten opvoeren. Voor het allochtone kind bevatten de teksten te veel onbekende woorden om bij eerste lezing de inhoud van de tekst globaal te kunnen begrijpen en de inhoud van de moeilijke woorden

te kunnen 'raden'. Hierdoor daalt de lees- en leermotivatie en raken zij verder achter in het onderwijs.

Bij een traditionele les begrijpend lezen wordt een tekst gelezen waarna een aantal vragen over die tekst beantwoord moet worden. De vragen bestaan uit letterlijke vragen waarbij het antwoord in de tekst is terug te vinden en uit 'denkvragen' waarbij de informatie impliciet in de tekst aanwezig is en waarbij de leerling gegevens moet combineren of conclusies moet trekken. Als de leerling zorgvuldig gelezen heeft, kan deze de vragen vrijwel gelijk beantwoorden. Heeft de leerling niet goed genoeg gelezen, dan dwingen de vragen hem om alsnog de tekst over te lezen en deze beter tot zich door te laten dringen.

Zwakke lezers en migrantenleerlingen hebben nog onvoldoende in huis om op deze manier een tekst te begrijpen. De tekst waarvan hij of zij veel woorden niet kent en waarvan de inhoud weinig herkenning biedt, leidt tot een slordige, ongeconcentreerde leeshouding, hetgeen het begrijpen van de tekst nog moeilijker maakt. Bij de traditionele methode zullen deze leerlingen steeds ervaren dat zij de vragen na de leesles niet goed kunnen beantwoorden.

Actieve leeshouding

Leespraat werkt systematisch aan de leesmotivatie en het ontwikkelen van een kritische, actieve leeshouding. Dit gebeurt door de vragen die een intelligente, kritische lezer zichzelf impliciet voor en tijdens het lezen stelt, expliciet te maken. Tevens leren de leerlingen verbanden te leggen met eerder opgedane kennis en ervaring zodat de tekst herkenbaar wordt. De betrokkenheid bij de inhoud van de tekst wordt vergroot door bewuste ervaring van wat de tekst leert en wat de eigen mening is over de inhoud van de tekst.

De schrijvers spreken van een beschouwende, actieve leeshouding, die voor het begrijpen van een tekst van essentieel belang is. De vragen die voor, tijdens en na het lezen worden gesteld zorgen ervoor dat de leerling vanaf het begin van de les intensief bezig is met het begrijpen van de tekst. Ook leert de leerling oog te krijgen voor alle signalen die een tekst bevat en die kunnen leiden tot het begrijpen van de inhoud: Wat vertelt het plaatje? Wat vertelt de titel? Als

je de voorafgaande zin nog eens leest, wat denk je dan dat dit moeilijke woord betekent? Wat denk je dat er nu gaat gebeuren?

Voor het ontwikkelen van deze actieve leeshouding gebruikt *Leespraat* bij elke les hetzelfde leesmodel. Via de introductie van de leerkracht wordt de leerling gemotiveerd en op een spoor gezet. Vervolgens gaan de leerlingen in groepjes een tekst lezen, stellen eerst zichzelf en vervolgens elkaar de tussendoor-vragen, zoeken met elkaar naar het antwoord en bediscussiëren verschillen van inzicht. Het groepsantwoord wordt genoteerd. Onbegrijpelijke woorden moet men raden vanuit de context of via woordanalyse; desnoods worden deze moeilijke woorden genoteerd om later na te vragen of op te zoeken. Na afloop geven de leerlingen hun mening over de tekst en worden de groepsantwoorden besproken en bediscussieerd. Tot slot wordt er met behulp van een toets gekeken of de leerlingen de moeilijke woorden voldoende hebben begrepen.

Intercultureel karakter

Het intercultureel karakter van *Leespraat* heeft twee elementen. Ten eerste zijn de teksten zodanig gekozen dat er aandacht wordt besteed aan verhalen uit en over verschillende culturen en aan dagelijkse gebeurtenissen die herkenbaar zijn voor migrantenkinderen. Deze herkenbaarheid moet leiden tot een betere leesmotivatie. Ten tweede moeten de teksten de leerlingen uitlokken om met elkaar te discussiëren over verschillend ideeën, normen en gewoontes. De tekst moet aanknopingspunten bieden om vooroordelen en racisme bespreekbaar te maken en te bestrijden. De verschillende verhalen zijn gegroepeerd in thema's. Zo behandelt het boek van groep 7 de volgende thema's: 'Zo gaan we (niet) met elkaar om', 'Feesten', 'Mag het van jouw thuis?', 'Over regels en wetten', 'Over talen', 'Over werken'.

Beoordeling

Leespraat is zeker een verbetering in vergelijking tot de traditionele lessen begrijpend lezen die uit louter tekstverklaren bestaan. *Leespraat* biedt een prima model om de leerlingen - en

---

Anders... Nou en...?

'Hé, Tonia, wat heb je nou weer voor een gekke rok aan?'

Marion rolt haast om van het lachen.

'Ha, ha, ha, een rok met slierten. Dat heb ik nog nooit gezien. Ha, ha, ha...'

1 Waar gaat dit verhaal over, denk je?

Andere kinderen lachen met Marion mee. Wat hebben ze een plezier.

'Een soepronk, een soepronk,' gilt Frans er bovenuit. Hij maakt er rare gebaren bij. Net een clown.

Tonia draait zich om. Ze loopt de klas in. Bijna iedere dag plagen ze haar. En altijd om haar kleren. Tonia vindt haar kleren juist erg mooi. Haar moeder maakt ze helemaal zelf. Niet alleen het naaien hoor. O nee! Tonia's moeder weeft de stoffen ook zelf. En dat is een grote kunst. Dat kan lang niet iedereen.

Tonia vindt het prachtig. Maar dat de kinderen haar erom plagen, is helemaal niet leuk. Ze wordt er verdrietig van.

2 Waarom lachen de kinderen om Tonia?

3 Wat zal er thuis gebeuren als Tonia vertelt, dat ze geplaagd wordt om haar kleren?

Een fragment uit het leerlingenboek van groep 7

vooral ook de allochtone leerlingen – actief te leren lezen. Tevens bevat de inleiding goede didactische aanwijzingen voor de leerkracht. Zeker voor leerkrachten in onderwijsvoor-rangsgebieden is *Leespraat* het aanschaffen waard. En voor de kosten hoeft men het beslist niet te laten!

Leespraat is echter geen volledige methode begrijpend lezen met een duidelijke leerlijn waarbij de verschillende vaardigheden in stappen worden geoefend en aangeleerd. Het is – zoals de auteurs zelf zeggen – een verzameling teksten met één vast leesmodel om het actief en beschouwend lezen te bevorderen. De leerlijn in stappen ontbreekt dus en er wordt bijna alleen geoefend met verhalende teksten.

De inhoud van de teksten vind ik te weinig gevarieerd en nogal normatief, of zoals een leerkracht bij mij op school het verwoordde:

'De thematiek druipt er vanaf!'. Veel teksten in leerjaar 7 gaan over vooroordelen, alsof er over de dagelijkse werkelijkheid in een multicultu-rele samenleving weinig anders te melden valt. Het 'gewoon' van de dominante Nederlandse cultuur is ingeruild voor het 'vooral proble-matische' van de multiculturele samenleving en dat vind ik jammer.

Een enkele leesles per leerjaar over vooroor-delen en discriminatie is heel zinvol en zeker noodzakelijk. Maar te veel lessen hierover zou de leesmotivatie weleens negatief kunnen be-invloeden. Want het lezende (migranten) kind identificeert zich graag met de hoofdpersoon die iets grappigs, iets spannends beleeft, en soms weleens iets naars. Gelukkig is de metho-de zo samengesteld dat er best wat lessen kun-nen vervallen. De lessen uit *Leespraat* zouden voor de bovenbouw van mijn school een prima aanvulling op en verrijking van het begrijpend leesonderwijs betekenen.